

Med antologin *Information Society and Work Places: Spaces, Boundaries and Communities of Practises* ger Tuula Heiskanen och Jeff Hearn olika bilder av relationer mellan finska informationssamhällen¹ och arbetsplatser. Heiskanen skriver i den avslutande diskussionen att "in this book we have thus sought to keep gender in sight" (sid 194). Kön har också fungerat som sikte i min läsning och i presentationen av boken. Redaktörerna har samlat åtta författare som med olika fallstudier undersöker och problematiserar rum (space), plats (place) och aktörskap (agency). De inleder med ett förord och en introduktion. Sedan följer åtta artiklar indelad i två delar: skapandet av rum (the creation of spaces), att arbeta och leva i rummen (working and living in spaces). En diskussion avslutar boken.

Hearn skriver i förordet att bokens fyra kännetecken är; etnografisk och kvalitativ forskning av informationsteknologi i vardagslivet; vardagliga, kulturella, lokala och kroppsligt gjorda erfarenheter och aktiva praktiker som undersöks på olika arbetsplatser och organisationer, Finland är den geografiska platsen där berättelserna äger rum. I inledningen redogörs för begrepp som förenar bokens artiklar och som också bildar bokens titel; informations-samhälle, arbetsplats, rum, gränser och aktörskap. Hon pekar på en intressant aspekt som en del

VEM TAR ELLER FÅR RUM OCH PLATS I SKAPANDET AV FINSKA INFORMATIONSSAMHÄLLEN?

Hearn, J & Heiskanen, T (eds.):
*Information Society and the Workplace:
Spaces, Boundaries and Agency.*
Routledge, London 2003. 230 s.

i de finska framgångarna inom IT-området nämligen att Finland på 1980-talet tog utgångspunkt i kunskaps- och teknologit utveckling istället för utgångspunkt i kostnader och kostnadseffektiviseringar som sådana. En nationell innovationsstrategi med en systematisk ansats för satsningar på vetenskap, teknologi och innovation var den första bland OECD-länderna. Samtidigt betonar Heiskanen att Finland också är ett exempel på en nordisk välfärdsstat.

Arbetslivet eller arbetsplatser ska ses som sfärer för aktivitet och aktörskap mer än rummet som sådant. Rum ges nästan en metaforisk betydelse eftersom Heiskanen betonar att begreppet mer ska ge en känsla av något rumsligt. Finland är den geografiska platsen där aktörskap och aktiviteter iscensätts. Men med informations-teknologi och globalisering stannar aktörer och aktiviteter inte alltid vid nationsgränserna. Människors levda erfarenheter är fortfarande knutna till platser även om IT skapat andra rumsliga former. I boken fokuseras arbetets görande och varande i olika lokala

praktiker eller communities of practice. Boken utgår från aktörskapets mänskliga aspekter i närmandet av det rumsliga. Det leder till frågan både om aktörernas inflytande och också vilken typ av inflytande de har. Makronivån, dess politik och inriktningar, är inte i fokus men utgör trots allt ramen och är på så sätt

invävt i det rumsliga var aktörskap skapas. Fallen som ingår är både tagna från traditionella och också från nya typer av organisationer. Följande frågor är i fokus:

Hur är det möjligt att skapa rum för att tillfredsställa arbetslivets mångfacetterade behov av kunskap? Hur är det möjligt att skapa rum som bidrar i att öka aktörskapet istället för att begränsa det? Vilken funktion spelar teknologin i nya arbetsfärer? Hur ser relationerna ut mellan det rumsliga och 'communities of practice'? Vilken betydelse spelar förändringar för skapandet av förändrade kunskapsbehov? Vilken inverkan har förändringar på individer, deras identiteter och könsmaktsystemet?

I den andra delen *The creation of spaces* undersöks vem som tar och ges utrymme i definitioner av informations-teknologi (IT) och informationssamhället. En av tre artiklar är Riitta Kuusinens *Empty spaces without knowledge and management*. I ett aktionsforskningsprojekt har hon undersökt kommunikationer och huruvida kunskap delas mellan ett stort antal projekt

med hjälp av ett web-baserat forum. En annan är Tarja Tiainens artikel *Bounded or empowered by technology? Information system specialists' views on people's freedom within technology*. Tiainen har studerat hur IT-specialister talar om människor i skapandet av teknologi och vilken funktioner människor ges i relation till teknologi. Hon framhåller att IS specialiter genom sina specifika kunskaper har en särskild position i utvecklandet av teknologi och informationssamhället. De har därför stort inflytande över vilka typer av samhällen som skapas. Därför är det av vikt att dekonstruera systemutvecklarens förhållningssätt och föreställningar om teknologi, och potentiella brukare. För att kunna undersöka dessa har Tiainen intervjuat 24 systemutvecklare om deras framtidsvisioner utifrån teman som: teknologisk förändring, människors liv, organisationer, samhällen och globalisering. Hon framhåller att intervjuerna utförts i en kollegial anda på grund av att hon har erfarenheter av mjukvaruutveckling. Kännedom om arbets-kulturen samt också språket underlättade intervjuerna. Tiainen kom att fungera som förmedlare för att få informanterna att både berätta och också bredda sina förhållningssätt. Med tre exempel illustreras vilka bilder som skapades i intervjuerna och de presenteras genom två kvinnor och tre män. Användarmedverkan (participatory design), begreppet användare samt vad som är normalt och onormalt diskuteras också i artikeln.

Tiainen betonar att de flesta informanter ansåg de egna idéerna överlägsna andras samt också att de visste bäst i frågor om teknologi och vad brukarna behöver. Den bild som dominerar i IT-specialisternas berättelser är hur människor skapas som objekt. Teknologin är i fokus och människor nämns inte direkt. Därigenom ges det till

synes lite rum för människors aktiviteter och aktörskap. Det andra exemplet visar hur informanter ser teknologi som något som kan undanröja mänskliga defekter. Teknologiska tillämpningar kan vara till hjälp för handikappade och andra i vardagslivet. I det tredje exemplet skapas människor däremot som aktörer som är kapabla att delta i utvecklingen av teknologin. Människor är olika, har olika behov samt brukar teknologi olika. I utvecklingen av teknologi måste människors olikheter beaktas. Det sista exemplet dominerade inte bland de intervjuade. Det var endast en av de intervjuade – en kvinna i en chefsposition, som i sin berättelse skapade handlingsutrymme för potentiella brukare. De som företrädde synen i enlighet med det första och andra exemplet objektifierade människor. Tiainen menar att om människor objektifieras finns stora risker att IT-specialister bidrar i utvecklandet av teknologier och system som hindrar människor snarare än befrämjar aktiviteter. De systemutvecklare som hade en förhållningssätt i enlighet med det tredje exemplet kan däremot bidra med teknologier och IT-system som ser människor som resurser och kan därför medverka i att skapa handlingsutrymme.

Tiainen konstaterar också att informanterna betonar att IT-området är en manlig sfär. En konsekvens av att teknologisk expertis och maskulinitet är relaterade till varandra på en symbolisk nivå. Män är norm som en konsekvens av den symboliska relationen. De som inte är normala skapas som de "andra", det vill säga kvinnor. Trots att finska kvinnor brukar IT under en lång tid samt också brukar den i högre grad än män kvarstår föreställningar om IT som något maskulint. Genom att ta utgångspunkt i lokala situationer är det, enligt Tiainen, möjligt att göra synligt att kvinnor, handikappade

och äldre inte utgör homogena grupper. Hennes argument om heterogenitet leder till frågan om män är en enhetlig grupp eller om maskulinitet är något enhetligt?

Tarja Tiainen betonar den kollegiala anda som skapades under intervjuerna. Jag hade uppskattat om hon hade stannat upp och tagit en till runda för att problematisera den frågan. Informanterna vet att Tiainen har arbetat i IT-branschen. Det kan skapa en ömsesidig förståelse mellan intervjuaren och de intervjuade. Därigenom finns risker att vissa förhållanden och erfarenheter tas för givna, det vill säga man pratar inte om dem (Se t.ex. Mörtberg 1997).

Läsaren möter olika praktiker och aktörskap i Marja Vehviläinenns bidrag *Gendered local agency: the development of regional information society*. Hon undersöker olika sfärer, var det finns handlingsutrymme för lokalt aktörskap samt huruvida praktiker, rum och aktiviteter är bekönade (gendered). Vehviläinenns utgångspunkt är Nordkarelen, men hon betonar att det lokala inte är isolerat utan skapas både i relation det nationella och globala. Vehviläinen har tillsammans med Sari Tuuva och Johanna Uotinen deltagit i många olika projekt som genomförts mellan 1997 och 2000 i Nordkarelen. Människors aktiviteter och aktörskap är alltid situerade och genom olika slag av aktiviteter skapas och omskapas både det lokala och det omgivande. Vehviläinen visar att trots att kvinnor och män använder IT och internet i lika hög grad tenderar kvinnor att inte betrakta sig som experter. Könsmaktsystemet är alltså levande i människors berättelser om teknologi.

Läsaren möter först en grupp kvinnor, med varierande bakgrund, som genom ett gräsrotsinitiativ samlats för att lära sig IT. De använder teknologin till väldigt konkreta ändamål som etiketter till syltburkar, julkort, att skriva brev

¹ Informationssamhälle används i pluralis för att markera att det är fler än en form som skapas i olika praktiker, se också Jeff Hearn's postscript.

men också för att söka information på internet. Gruppen kom att användas som modell och införlivades i ett stort EU-projekt som genomfördes i regionen 1998-99. Men integrerandet medförde förändringar som innebar att ett gränsrotsintitativ kom att omdefinieras till utbildning i IT och standardprogramvaror.

Tuula Ikonen, en kvinna som varit väldigt aktiv för att skapa handlingsutrymme också för kvinnor i Nordkarelen, presenteras. Ikonen var med och initierade den första grupp av kvinnor och IT och kom senare att arbeta för IT-projekt riktade till kvinnor. När Ikonen såg alla olika IT-projekt med manlig dominans började hon agera för att också kvinnor skulle få handlingsutrymme i skapandet av regionens informationsomhållan. Hennes ambitioner var att projekten skulle utgå från kvinnors egna definitioner och erfarenheter. Det realiserades dock inte trots att många kvinnor deltog. I en andra fas kom projektet mer att ha karaktären av ordinär utbildning för förvärvandet av färdigheter i standardprogramvaror.

Andra praktiker läsaren får ta del av är IT-strategier som också bidrar i att skapa olika typer av aktörskap. Vehviläinen presenterar både en nationell och regional IT-policy. Rättighetsargument är centralt i den nationella planen. Det ska bl.a. uppnås genom att alla erbjuds möjligheter att skaffa sig baskunskaper för att kunna använda IT. Policydokumentet framhåller också Finland som en nation som står i fronten av utvecklandet av ett informationsomhållan. Strategin är skriven i enlighet med könsneutralitetsprincipen och som Vehviläinen betonar medför det att man bortser från existerande ojämlikheter. Äldre och hadikappade nämns dock. Den regionala policyn var däremot baserad på medborgarperspektiv med intentionen att skapa aktiva medbor-

gare. Strategin hade alltså en helt annan utgångspunkt än den nationella nämligen medborgarperspektiv och människors aktiviteter och aktörskap. Den teknologiska determinismen som präglade den nationella strategin fanns inte i den regionala eftersom teknologin inte var i fokus utan människors lokala förståelser och vardagsliv.

Den institution som ansvarade för utbildningar riktade till kvinnor tog utgångspunkt i den regionala strategin men kom att genomföra utbildningar i enlighet med den nationella. Ett top down förhållningsätt dominerade utbildningen och man tog inte vara på lokala erfarenheter och människors specifika behov. Ett exempel är en kvinna som hade svårigheter att följa med på grund av att hon inte var duktig på att skriva med hjälp av tangetbordet. Hon slutade utbildningen. Vehviläinen framhåller att om utbildningen tagit utgångspunkt i levda erfarenheter och förståelser hade alla beretts rum. Utbildningen i dess organiserade form var inte baserad på och stödde varken situerat lärande eller aktörskap. Vehviläinen gör märkbart att tillgänglighet (equal access) inte är tillräckligt för att skapa jämlikhet och ge människor lika villkor i teknologimedierade samhällen. Hon visar dock att under specifika betingelser skapas rum för situerade förståelser. Alltså en lokal praktik i praktiken genom att vissa lärare gav utrymme för kvinnornas erfarenheter och liv. Även i en mer hierarkisk praktik gavs det visst handlingsutrymme för kvinnorna. Trots vissa ljusglimtar kom den institutionella utbildningen att befästa könsmaktsystemet genom att det var kvinnliga lärare för vissa områden och manliga för expertområden. Vehviläinen konstaterar att också gräsrotsaktivitet kan omförhandlas till passivitet i institutionaliserade utbildningsinstitut och "rural women get trained towards the

idel of a universal cyber-cowboy whose only meaningful difference is in technical skills" (sid 60).

Boken *Working and living in spaces* består av fem artiklar. Med tre personers berättelser; en kvinnas och två mäns, undersöker Riikka Kivimäki hur gränser mellan arbete och fritid förändrats i och genom distansarbete, Pernilla Gripenbergs mikronivåstudie fokuserar interaktionen mellan IT och människor samt vilka konsekvenser interaktion får för arbetet i en verksamhet. Sirpa Kolhemainen studerar olika former av kontroll och koordinering i en ny och snabbt växande teknologibaserad verksamhet – nya medier.

Päivi Korvajärvi har i artikeln *Women and technological pleasure at work?* undersökt kvinnor som aktörer och hur teknologin var involverad i deras arbete vid ett callcenter. Korvajärvi betonar lusten och glädjen som kvinnorna gav uttryck för i berättelser om sitt arbete. Hon ger en mer optimistisk bild av arbetet vid ett call-center än de mer dominerande pessimistiska bilderna. Kvinnor dominerade kundsupport och män IT-helpdesk. I kundservice var kvinnorna mellan 25 och 60 år och de arbetade heltid. Arbetet sågs som ett långsiktigt projekt och det medförde att omsättning bland personalen var låg. Centret var lokaliserat i ett område där kvinnor med en tvåårig kontorsutbildning hade svårigheter att få arbete. Fältstudierna genomfördes i slutet på 1990 och början av 2000-talet. En tid när optimismen och framtidstron härskade i IT-branschen.

Korvajärvi skriver att för henne tycktes arbetet vara både rutinartat och också enkelt. Kvinnorna som deltog i studien hade andra erfarenheter. De menade att arbetet var rutinartat (maskinligt) men de framhöll också att arbetet var lustbetonat. Kundkontakter var källor både till självkontroll och också kontroll av kundkontakter-

na. Arbetet som kvinnorna utförde vid call-centret kan, enligt Korvajärvi, karaktäriseras med begreppet emotionellt arbete. Arbetet var rutinartat samtidigt som det krävde förmåga till kommunikationer och kontroll i kundkontakterna. Samarbete med kollegor för att lösa problem i kundservice förekom också. Ledarskapet på företaget upplevdes som demokratiskt, däremot var kvinnorna inte delaktiga i beslutsprocessen rörande frågor om teknologi och arbetsorganisation.

Kvinnornas glädje kunde inte relateras till en hög position på företaget utan tvärtom; de hade låga löner och en låg position i hierarkin. Korvajärvi relaterar glädjen till teknologins materiella sida genom att den bidrog till positiva framtidsvisioner varigenom det också skapades utvecklingsmöjligheter för kvinnorna. Lusten och det lustfyllda relaterades till kvinnornas möjligheter att utveckla och förändra sig. Förändringspotentialer som skapades genom IT. Kvinnorna på callcentret såg också sig som delaktiga i en utveckling som starkt präglade det finska samhället nämligen att ligga i frontlinjen inom IT-området. En annan faktor var att teknologin skapade förutsättningar för trygghet och spänning, gemenskap, jämlika relationer horisontellt men inte vertikalt. Kvinnorna var företagets ansikte utåt genom sina kundkontakter och hade ett stort ansvar i interaktionen med kunderna. Sociala relationer med kunder, kollegor och chefer var källor till glädje, källor som främjades av teknologin. Korvajärvi betonar att teknologins förföriska aspekter var att den representerade framtiden genom arbetstillfällan och en egen lön. Dessutom var atmosfären på arbetsplatsen positiv. Det fanns också drag av romantisk utopism genom att IT sågs som garant för säkerhet och en glädjefull framtid.

Korvajärvis forskning är ett viktigt bidrag inom forskningsfältet kön och teknologi för att hon fokuserar det lustfyllda som teknologi kan bidra med. Det som är styrkan i hennes bidrag är att hon inte bortser från existerande ojämlikheter vid call-centret eller från att kvinnorna skapade definitionsutrymme inom rådande diskurs om IT som drivkraft för framgång. Korvajärvi har bl.a. brukat Sally Hacker samt John Law för att förklara sina fynd. Det finns också nordisk forskning inom teknologiområdet som visar hur kvinnor finner glädje i teknologi och ett tekniskt inriktat arbete (se t.ex. Udén 2000, och Corneliusen 2003).

I Riitta Lavikkas artikel *Fulfillment or slavery? The changing sense of self at work*, som också ingår i den tredje delen, möter läsare tre personer; Cindy, Cindys chef, Walter, som arbetar i ett mer traditionellt industriarbete. Syftet var att undersöka hur personerna skapar sig själva under förändrade arbetsförhållande och ökade krav av kunskaper. Textilindustrin, som Cindy arbetar på, har minskat arbetstyrkan från ca 600 till nuvarande 80. Hon har gått från löpband till teamarbete. Förändringen var påfrestande men det medförde ett rikare liv också utanför arbetet. Cindy betonar att arbetet blivit mer varierande och intressant. Det som oroade och som också var den största förändringen var att hon inte såg någon framtid eftersom man hela tiden flyttade ut jobb till länder med lägre löner. Cindy kom i kontakt med IT genom olika kort med koder, kort som används för uträkning av löner. Den andra kvinnan som läsaren möter är Cindys chef som är väldigt upptagen av en ny och förändrad kultur på företaget – den nya "amerikanska" företagskulturen. För att kunna leva upp till det nya studerade kvinnan både management och IT på sin

fritid. Cindys chef prioriterade arbetet och betonade att hennes barn också fick lära sig att arbetet är det viktigaste i hennes liv – "de blir vana vid det".

Den tredje personen, Walter, har ett ingenjörarbete. Han är inte intresserad av maktfrågor som har en traditionell klasskaraktär. Walter strävar mer efter jämlikhet och medborgarskap på företaget, enligt Lavikka. Teamarbetet hade introducerats på företaget redan innan det blev en modefluga. Walter menade att decentraliseringen inte innebar att handlingsutrymme och makten flyttades - kontroll och centralisering var fortfarande rådande. Hans förhållningsätt och föreställningar präglades i hög grad av kulturella koder om arbetarkultur baserat på maskulin stolthet och ära. Walter gav också uttryck för att chefer på mellannivå inte hade någon känsla eller kunskap om hur de skulle bete sig i förhållande till människor eller arbetskulturen på "golvet". Lavikka menar att både Cindy och Walter har analyserat förändrade och nya arbetsförhållanden och med hjälp av det konstruerat sina positioner. Cindys chef hade i högre grad internaliserat förändringar med fokus på flexibilitet, specialisering och införande av IT.

En diskussion avslutar boken och i postskriftdelen *Information societies are still societies* jämför Jeff Hearn det finska sammanhanget visa vi det brittiska och konstaterar att det existerar skillnader men att det inte är så lätta att peka var skiljelinjerna går. Hans diskussion är också baserad på olika begrepp och benämningar som de finska och dess motsvarighet på engelska som: tietokone ("knowledge machine"), tietotekniikka ("knowledge technology") och tietoyhteiskunta ("knowledge society") (sid. 208). Det hade varit intressant med ytterligare begrundande av begreppen efter-

som översättningar kan innebära att det lokala och situerade går förlorat. Men också för att t.ex. den nordiska IT-handlings- och strategiplanen ersatt begreppet informationssamhälle med kunskapssamhälle. Ytterligare faktorer är att begreppen information och kunskap ibland används synonymt i boken eller på sätt som gör att det inte framgår om de betraktas som synonymer, kanske en konsekvens av översättningar. Men som Sven-Eric Liedman (2001:5) framhåller "information är inte

kunskap utan material". Däremot kan information sökas och erhållas med hjälp av IT för att brukas i olika sammanhang, bearbetas, begrundas och vägas kritiskt. Information kan på så sätt bidra i kunskapsproduktionen men har inte samma betydelse som kunskap.

Allt får inte plats i en bok men jag hade önskat problematiseringar av kroppens betydelse i skapandet av rum, aktörskap och 'communities of practices'. Det med tanke på att kroppsliga kunskapar och

erfarenheter också är centrala i ett teknologimedierade samhället. Det kunde ha ersatt Actor Network Theory som används i ringa grad.

Boken är mycket läsvärd och har en styrka i de olika fallen och perspektiven som kommer till tals genom författarna. De bidrar till skapandet av mångfaldiga bilder av finska informationssamhällen, bilder som är mer mångfacetterade än de som många gånger framställs i medier och offentliga diskussioner.

Christina Mörtberg

Litteratur

- CORNELIUSSEN, H. (2003). *Diskursens makt - individets frihet : kjønnede posisjoner i diskursen om data. Avhandling (dr. art.), Universitetet i Bergen, 2003.*
- LIEDMAN, SVEN-ERIC (2001). *Ett oändligt äventyr : om människans kunskaper. Stockholm: Bonnier.*
- MÖRTBERG, CHRISTINA (1997). "Det beror på att man är kvinna ...". *Gränsvandrerskor formas och formar informationsteknologi. Luleå: Luleå tekniska universitet, Doktorsavhandling 1997:12.*
- UDÉN, MARIA (2000). *Tekniskt sett av kvinnor: kvinnors examensarbeten på civil- och bergsingenjörslinjerna, Tekniska högskolan i Luleå 1971-1993. Luleå: Luleå tekniska universitet, Doktorsavhandling 2000:05.*

NUO NAISIHMISET URKUPARVELLA

Lea Ryyänen-Karjalainen:
Sukupuolesta huolimatta – naiskanttorit Suomen evankelis-luterilaisessa kirkossa. Sibelius-Akatemia, Studia Musica 14, Helsinki 2002. 189 s.

Naisen paikka evankelis-luterilaisessa seurakunnassa on pysynyt yli sadan vuoden ajan melko tarkkaan määriteltynä, eikä yksinomaan naispappien osalta. Sukupuolta ja virkoja koskeva kirkon lainsäädäntö on tosin saatu kuntoon viimeisten neljäkymmenen vuoden aikana. Naisten mahdollisuuksien säätely on kuitenkin

edelleen voimassa vaikeammin tunnistettavalla, arkielämän tasolla. Näin toteaa Lea Ryyänen-Karjalainen (= LRK) käsillä olevassa mielenkiintoisessa naiskanttoreita käsittelevässä väitöskirjassaan ja jatkaa huomauttamalla siitä, miten kirkko pitää yllä "sukupuolten eriarvoisuutta ja traditionaalisia valtasuhteita tavoilla, jotka ovat hienovaraisia ja joita kirkko ei edes itse aina tunnista perinteistä hierarkiaa ylläpitäväksi" (s. 159).

Väitöskirjan ote on haastavan monitieteinen. Tekijä on väitellyt Sibelius-Akatemian kirkkomusiikkiosastolta, työn teoreettiset metodiset lähtökohdat tulevat yhtäältä feministisestä yhteiskuntatutkimuksesta ja toisaalta historian tutkimuksesta. Feministiteologia ja musiikintutkimus ovat myös osa työn viitekehystä. Työ on ilman muuta urauurtava jos senkin vuoksi, ettei kirkkomusiikin sukupuolisensitiivistä tutkimusta ole juurikaan aiemmin tehty, eikä myöskään kanttoriutta ammattina ole tutkittu.

Työympäristönä kirkko on naisille kaikkea muuta kuin helppo. Edelleen löytyy niitä miespuolisia teologeja, jotka LRK:n siteeraaman (s. 23) Minna Canthin sanoin "taaskin koettavat vetää Jumalaa edesvastuuseen omista pahoista

toistään". Canthin vuonna 1885 tuolloiselle vanhoillisen herätysliikepapiston keulakuvulle, piispa Johanssonille, esittämä kritiikki on edelleenkin paikallaan. Johansson vakuutti, että naisen ja miehen paikat maailmassa kuuluivat "Jumalan pyhään maailman järjestelmään", mutta Canth puolestaan uskoi, "että herra piispa aivan suotta Jumalaa siitä syyttää": "Kyllä se järjestelmä vaan on miesten laittama, ei se muuten olisi niin kunnottomaksi tullut."

Naiskanttorit uhkaavat tätä Jumalan järjestelmää ja kohtaavat siksi yhä tänäkin päivänä toissijaistamista, ammattitaidon kyseenalaistamista ja epäasiallista kohtelua. Heitä työtellään, heidän pukeutumistaan, ulkonäköään ja yksityiselämäänsä kontrolloidaan ja arvioidaan, heille annetaan lapsi- ja nuorisotyöhön liittyviä tehtäviä, muttei teknistä osaamista tai johtamistaitoja edellyttäviä töitä.

Vallan ja kokemuksen analyysia

Aluksi tuntuu, että kirjoittajan on täytynyt haukata liian suuri pala purtavakseen: miten hän selviää sekä laajahkon historiallisen aineiston että kuudentoista nykynaiskanttorin syvähaastattelun analyysistä? Haastatellut ovat läpileikkaus

eri-ikäisistä, erikokoisissa seurakunnissa ja erilaisissa tehtävissä Helsingin ja Kuopion hiippakunnissa sekä Turun arkkihiippakunnassa työskentelevistä naiskanttoreista. Lisäksi aineistona on seitsemän Oulun hiippakunnan naiskanttorin kirjettä sekä kirjoittajan työpäiväkirjaa omasta seurakuntatyöstään.

Viimeistään nykypäivän ammatit-identiteettianalyysija lukiessani vakuutuin siitä, että ratkaisu on ollut oikea. Historian orkesterin stemmat alkoivat soida päässäni. Kirjoittaja itse kertoo halunneensa ehdottomasti yhdistää naiskanttorien ammattihistorian ja koulutuksen tutkimuksen nykyisten naiskanttoreiden ammatin ja työn sosiaalisten kontekstien tutkimukseen. Kirjoittaja haluaa ottaa vakavasti sen historiankulun "jossa naisen paikka kirkkomusiikin kentässä on määritelty eri tavoin: lainsäädännöllisesti, koulutuksen kautta ja ensimmäisten naiskanttoreiden kokemusten kautta". Itsekkin aloin lukea nykyaineistoa historian kontekstien valossa, historian, jossa samat kysymykset näyttävät tulevan esiin aina uudelleen ja uudelleen, vaikkakin uusissa tilanteissa ja uusien sukupolvien edustajien esittäminä.

Työn mukava piirre on ilman muuta käsitteellisen hienostelun poissaolo. Kirjoittaja on valinnut vain muutaman käsitteen (esimerkiksi valta, kokemus) ja sisäistänyt ne hyvin. Ne yksinkertaisesti toimivat, vaikka olisinkin toivonut kokemuksen käsitteen laajempaa kriittistä pohdiskelua. Valta-analyysissa keskeisiä ovat Foucault'n kirjoitukset subjektin muotoutumisesta.